

POLSKA
WIEŚ
2024

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

POLSKA WIEŚ 2024

RAPORT
O STANIE WSI
20 lat w Unii Europejskiej

pod redakcją naukową
Walentego Poczty
i Andrzeja Hałasiewicza

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2024

Zespół autorski: Agnieszka Baer-Nawrocka, Jerzy Bartkowski,
Barbara Chmielewska, Mirosław Drygas, Barbara Fedyszak-Radziejowska,
Andrzej Hałasiewicz, Sławomir Kalinowski, Łukasz Komorowski,
Jerzy Kozyra, Mariusz Matyka, Iwona Nurzyńska, Karolina Pawlak,
Jerzy Plewa, Walenty Poczta, Grzegorz Siebielec, Monika Stanny,
Józef Stanisław Zegar

Recenzje:

prof. dr hab. Aleksander Grzelak

prof. dr hab. Marek Kłodziński

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Redakcja i korekta: Bogdan Baran

ISBN 978-83-67450-84-3

doi: 10.7366/9788367450843

Copyright © by Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA),
Warszawa 2024

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tego opracowania nie może być
kopiowana, powielana ani rozpowszechniana bez uprzedniej pisemnej
zgody FDPA

Prezentowane w raporcie stanowiska merytoryczne wyrażają poglądy
autorów i nie muszą być zbieżne z oficjalnym stanowiskiem FDPA

**Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa**

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

ul. Gombrowicza 19

01-682 Warszawa

www.fdpa.org.pl

e-mail: fdpa@fdpa.org.pl

Publikacja wydana na zamówienie FDPA przez

Wydawnictwo Naukowe Scholar

ul. Oboźna 1

00-340 Warszawa

www.scholar.com.pl

e-mail: info@scholar.com.pl

Spis treści

Wstęp.....	9
Rozdział 1. Po dwudziestu latach w Unii Europejskiej – synteza Raportu – <i>Andrzej Hałasiewicz</i>	11
Wprowadzenie	11
1.1. Mieszkańcy wsi	14
1.2. Ewolucja postaw i wybory polityczne	18
1.3. Rolnictwo w ramach WPR – wyzwania Jednolitego Rynku Europejskiego i Europejskiego Zielonego Ładu	22
1.4. Przedsiębiorczość wiejska	27
1.5. Wieś i rolnictwo Polski z perspektywy Unii Europejskiej	29
Rozdział 2. Przemiany w rolnictwie – <i>Agnieszka Baer-Nawrocka, Walenty Poczta</i>	33
Wprowadzenie	33
2.1. Rolnictwo polskie w gospodarce narodowej i jego potencjał produkcyjny	33
2.2. Struktura rolnictwa	37
2.3. Wyniki produkcyjne i ekonomiczne	41
Podsumowanie	43
Rozdział 3. Przemiany ludnościowe na wsi – <i>Monika Stanny, Łukasz Komorowski</i>	49
Wprowadzenie	49
3.1. Liczba ludności wiejskiej	51
3.2. Starzenie się ludności wiejskiej	54
3.3. Aktywność zawodowa ludności wiejskiej	58
3.4. Aktywność zawodowa ludności rolnej i bezrolnej	64
Podsumowanie	66
Rozdział 4. Źródła i rozdysponowanie dochodów mieszkańców wsi – <i>Barbara Chmielewska, Józef Stanisław Zegar</i>	69
Wprowadzenie	69
4.1. Źródła dochodów ludności wiejskiej	70

4.2. Rolnictwo jako źródło dochodów ludności wiejskiej	74
4.3. Poziom i struktura wydatków wiejskich gospodarstw domowych	78
4.4. Relacje budżetów wiejskich i miejskich gospodarstw domowych	80
Podsumowanie	84
Rozdział 5. Mieszkańcy wsi i rolnicy o Unii Europejskiej – Barbara Fedyszak-Radziejowska	87
Wprowadzenie	87
5.1. Postawy mieszkańców wsi i rolników przed akcesją do Unii Europejskiej	88
5.2. Stosunek mieszkańców wsi i rolników do integracji z UE w latach 2003–2023	90
5.3. Rolnicy i mieszkańcy wsi wobec wybranych wydarzeń związanych z obecnością Polski w UE	94
5.4. Aktywność rolników i mieszkańców wsi na rzecz swojej gminy, społeczności i kraju a Polska w UE	96
Podsumowanie	98
Rozdział 6. Przedsiębiorczość wiejska – Mirosław Drygas	101
Wprowadzenie	101
6.1. Droga polskiej wsi do UE – lata 1990–2004	102
6.2. Wspieranie przedsiębiorczości wiejskiej w latach 2004–2023	107
6.3. Przedsiębiorczość wiejska priorytetem rozwoju obszarów wiejskich?	115
Podsumowanie	122
Rozdział 7. Rola Wspólnej Polityki Rolnej w finansowaniu rozwoju wsi i rolnictwa – Iwona Nurzyńska	125
Wprowadzenie	125
7.1. Korzyści finansowe z tytułu objęcia Polski mechanizmami WPR w latach 2004–2023	126
7.2. Główne kierunki wsparcia w ramach WPR w Polsce	131
7.3. Wyzwania i priorytety rozwoju, nierozwiązane problemy	136
Podsumowanie	140
Rozdział 8. Polityczne wybory mieszkańców wsi i rolników – Jerzy Bartkowski	143
Wprowadzenie	143
8.1. Referendum akcesyjne w 2003 r. i wybory europejskie	144
8.2. Wybory samorządowe	152
8.3. Wybory prezydenckie	153

8.4. Wybory sejmowe 2001–2019	160
8.5. Wybory sejmowe 2023	170
Podsumowanie	190

Rozdział 9. Uwarunkowania środowiskowo-klimatyczne produkcji rolniczej – Mariusz Matyka, Jerzy Kozyra, Grzegorz Siebielec 193

Wprowadzenie	193
9.1. Zasoby ziemi i zdrowie gleb	195
9.2. Jakość wody	202
9.3. Jakość powietrza	205
9.4. Zmiana klimatu	206
Podsumowanie	210

Rozdział 10. Zmieniający się obraz polskiej wsi – sukcesy i wyzwania społeczne – Sławomir Kalinowski 213

Wprowadzenie	213
10.1. Zmniejszanie ubóstwa w okresie akcesji Polski do UE	214
10.2. Malejące ubóstwo ludności wiejskiej w krajach Unii Europejskiej	222
Podsumowanie	232

Rozdział 11. Wieś i rolnictwo Polski z perspektywy Unii Europejskiej – Jerzy Plewa 235

Wprowadzenie	235
11.1. Mity i stereotypy o polskiej wsi i rolnictwie w UE przed akcesją	236
11.2. Dialog społeczny przed przystąpieniem Polski do UE	236
11.3. Percepcja polskiego rolnictwa w państwach UE-15 przed akcesją	237
11.4. Ewolucja postrzegania polskiej wsi i rolnictwa po przystąpieniu do UE	238
11.5. Konkurencyjność	239
11.6. Modernizacja wsi	240
11.7. Zmiany wizerunku polskiej żywności i jej postrzegania przez konsumentów UE	241
11.8. Ewolucja znaczenia Polski jako uczestnika procesu reform WPR	242
11.9. Dominacja kwestii wyrównywania dopłat bezpośrednich w debacie publicznej i w polskim stanowisku	242
11.10. Marginalizacja Polski w debacie o kierunkach zmian WPR	243
11.11. Straty wizerunkowe w związku z embargiem na import zbóż z Ukrainy	245
11.12. Obawy o konkurencyjność polskiego rolnictwa	246
Podsumowanie	247

Rozdział 12. Znaczenie Jednolitego Rynku Europejskiego dla sektora rolno-żywnościowego i konsumentów – Karolina Pawlak	249
Wprowadzenie	249
12.1. Jednolity Rynek Europejski (JRE) – istota i zasady	250
12.2. Znaczenie i rozwój sektora rolno-żywnościowego Polski na Jednolitym Rynku Europejskim	252
12.3. Rola JRE w kreowaniu nowoczesności polskiego sektora rolno-spożywczego	256
12.4. Jednolity Rynek Europejski a zaopatrzenie przemysłu spożywczego i zaspokajanie potrzeb konsumentów żywności w Polsce	259
Podsumowanie	261
Chapter 13. Poland’s rural areas 20 years after EU accession – synopsis of the Report – Andrzej Halasiewicz	273
Introduction	273
13.1. Rural residents	276
13.2. Changes in attitudes and political choices	280
13.3. Polish agriculture under the Common Agricultural Policy – the challenges of the single market and the European Green Deal	285
13.4. Rural enterprise	289
13.5. Poland’s rural areas and agriculture from the perspective of the European Union	291
Autorki i autorzy	295